

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

<i>Кузнецова Людмила Валентинівна</i> ІСТОРИЗМ ЯК ПРИНЦИП ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	455
<i>Мишак Дмитро Едуардович</i> УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА НА ЗАВЕРШАЛЬНИХ ЕТАПАХ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ	458
<i>Пришедько Олександр Леонідович</i> ПОДАТКОВИЙ КОМПРОМІС ЯК ПІДСТАВА ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	460
<i>Ренкас Анастасія Анатоліївна</i> СПЕЦИФІКА ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ ПІДОЗРЮВАНОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	461
<i>Філімонов Микита Володимирович</i> ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ, ОТРИМАНИХ ІЗ ВЕБ-САЙТІВ ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ: ПРОБЛЕМИ ДОКТРИНИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	463
<i>Якових Євген Володимирович</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ПЕРЕДАЧУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ НА ВІДПОВІДАЛЬНЕ ЗБЕРІГАННЯ ВЛАСНИКУ Д КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	465

СЕКЦІЯ 11. КРИМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

<i>Др'юмін Віктор Миколайович</i> ПОЛЕМОЛОГІЯ ТА ВІЙНА: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ РАКУРС	468
<i>Мандриченко Жанна Василівна</i> ДО ПИТАННЯ ЩОДО УМОВ БУДІВЕЛЬНОЇ АМНІСТІЇ В УКРАЇНІ	471
<i>Melnychuk Tetiana Volodymyrivna</i> ORGANISED CRIME IN POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE: MAPPING THE RISKS	473
<i>Федчун Наталія Олександрівна</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ	475
<i>Цитряк Віктор Ярославович</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРШИХ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВ ТА СИСТЕМ	477
<i>Альбеценко Олексій Станіславович</i> СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ	480

СЕКЦІЯ 12. КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ПСИХОЛОГІЯ ТА МЕДИЦИНА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СУДОЧИНСТВА

<i>Аркуша Лариса Ігорівна, Д'ячкова Марія Олегівна</i> РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ	482
<i>Тіщенко Валерій Володимирович</i> ВОЄННА КРИМІНАЛІСТИКА: ПОНЯТТЯ, ПРИЗНАЧЕННЯ І ЗМІСТ	484
<i>Загородній Віктор Євстафійович, Чумак Сергій Прокопійович</i> ВИКОРИСТАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ	486
<i>Ващук Олеся Петрівна</i> ЩОДО МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ СЛІДЧОГО	489
<i>Подобний Олександр Олександрович</i> УТОЧНЕННЯ ТИПОЛОГІЇ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ	491
<i>Самойленко Олена Анатоліївна</i> ЩОДО ТАКТИКИ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ЯК СТРУКТУРНОГО ЕЛЕМЕНТУ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	494
<i>Цехан Дмитро Миколайович</i> КРИМІНАЛЬНА КАР'ЄРА: ОКРЕМІ МОДЕЛІ ПОБУДОВИ	495
<i>Каркоцький Іван Олексійович</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОПИТУ ЕКСПЕРТА ПІД ЧАС СУДОВОГО СЛІДСТВА	498
<i>Серафимов Олександр Миколайович</i> ЩОДО ДЕЯКИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗУМІННЯ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ, ЯКІ ДІЮТЬ НА ТЕРИТОРІЇ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ	500
<i>Белік Лариса Степанівна</i> ЩОДО КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗКРИТТЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	502

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, 11–12, 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 25.03.2024).
2. Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. П. Кримінальний процес України : підручник. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Либідь, 1999. 536 с.
3. Погорецький М. А. Новий КПК України повинен ґрунтуватися як на європейських стандартах, так і на національних традиціях. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2010. Вип. 23. С. 241–250.
4. Таран І. О., Локтіонова В. В. Характеристика галузевих принципів кримінального права України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3. С. 214–216.

Ключові слова: засади кримінального процесу, галузеві засади кримінального процесу.

Keywords: principles of criminal procedure, sectoral principles of criminal procedure.

Кузнецова Людмила Валентинівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри кримінального процесу*

ІСТОРИЗМ ЯК ПРИНЦИП ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Історизм використовується як загальний методологічний принцип у дослідженні правової системи. У принципі історизму «виражена ідея загальності та універсальності історичного підходу розглядати всі явища з точки зору їх генезису, виникнення, розвитку та подальших змін» [7]. Історико-правові дослідження в окремих галузях права, зокрема кримінального процесуального права, вивчаються для систематизації, аналізу, узагальнення та збереження правової спадщини.

Актуальним є застосування принципу історизму як методу наукового дослідження впливу чинників на зміни в системі кримінального процесуального права, які відбувались на різних етапах розвитку суспільства в процесі державотворення та правотворення. На думку вчених Л. М. Ілина, О. М. Калинюк та М. Й. Гаврецької, ключовими у процесі розуміння і застосування принципу історизму має стати об'єктивна апеляція до закономірних соціальних, політичних, економічних і навіть культурних процесів, які в конкретну історичну епоху впливали на право [3, с. 59].

Невід'ємним інструментом наукового підходу є історико-правовий метод, спрямований на вивчення історії права та етапів становлення правової системи, дослідження та аналіз історичного розвитку правових явищ, розкриття зв'язків між минулим та сучасним тощо. Як зазначає В. М. Тертишник, кримінальне процесуальне право, як галузь права, пройшло складний шлях становлення і розвитку від звичаєвого права до концепції природних прав людини, множинності джерел кримінально-процесуального права як елементів цілісної правової системи [8, с. 69].

Історико-правовий метод заснований на використанні правових норм, історіографічних джерел та державно-правової спадщини для розкриття сутності суспільно-юридичних подій та процесів. Також важливо враховувати періодизацію історії, оскільки правова система може зазнавати суттєвих законодавчих змін у різні етапи розвитку суспільства.

Історії розвитку держави і процесуального права на території України в конкретний історичний період присвячені доктринальні дослідження І. В. Атаманчук, І. Й. Бойка, М. С. Бул-

кат, Р. А. Калюжного, В. С. Кульчицького, Т. О. Лоскутова, П. П. Музиченка, О. Д. Святоцького, Д. В. Слинька, Б. Р. Стецюка, В. М. Тертишника, Б. Й. Тищика та інші праці вчених періоду незалежності України.

В історії Української держави О. Д. Святоцький та І. Й. Бойко пропонують виділити такі періоди: «Перший – Антська держава, Київська Русь, Галицько-Волинська держава. Другий – Запорозька Січ та Українська козацька держава (Гетьманщина). Третій – Українська Народна Республіка за Української Центральної Ради, Українська Держава за П. Скоропадського, УНР за Директорії та Західноукраїнська Народна Республіка. Четвертий – Карпатська Україна (1939 р.), Українська держава (1941 р.). П'ятий – соціалістична квазідержава та союзна республіка у складі СРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка (до 30 січня 1937 р. – Українська Соціалістична Радянська Республіка). Шостий – сучасна Українська держава» [5, с. 21].

У дисертаційному дослідженні «Теоретико-правові засади юридичного процесу» В. Д. Слинька розкрито генезу юридичного процесу у співвідношенні з процесуальними галузями права та виокремлено три основні етапи: стародавній (XIII ст. до н.е. – V ст. н.е.), середньовічний (V – XVIII ст.) та сучасний (з XVIII ст. по теперішній час). При цьому стародавній етап охоплює архаїку й античність, а сучасний Новий і Новітній час [6, с. 4, 26].

Вагомий внесок у дослідження історії інституту процесуального права в Україні здійснив у своїй науково-дослідній роботі І. Й. Бойко [1], який у процесі вивчення розвитку держави, права та процесуальних відносин на території України виділяє такі історичні періоди: середина I тис. до н.е. – V ст. н.е. – дослов'янський період; IX-XII ст. – Київська Русь; 1199-1349 рр. – Галицько-Волинська держава; середина XIV ст. – 1795 р. – українські землі у складі Польського Королівства, Великого князівства Литовського та Речі Посполитої; середина XVI – XVIII ст. – період Української державності; 1783-1917 рр. – українські землі у складі Російської імперії та 1772-1918 рр. – Австрійської (Австро-Угорської) монархії; 1917-1920 рр. – період Українського державотворення; 1919-1939 рр. – українські землі у складі іноземних держав; 1917-1991 рр. – радянський період. Становлення України як правової держави відбувалось під впливом права тих держав, до яких входили території українських земель. На нашу думку, така періодизація застосовується як критерій для виокремлення у хронологічній послідовності етапів розвитку держави та права, правового регулювання кримінальних процесуальних відносин в Україні. Ці чинники зумовили те, що тривалий час на території України діяли законодавчі акти різних держав.

Аналізуючи історичні періоди становлення судових органів та формування законодавчого забезпечення судового процесу у своєму дослідженні Р. А. Калюжний та І. В. Атаманчук виділили такі історичні етапи формування процесуального права на українських землях: I період – давньоруський (часи Київської Русі), II період – дореволюційний XIV-XIX ст., III період – радянський, 1917-1991 роки, IV період – пострадянський [4, с. 10, 45-46].

За характеристикою історичного розвитку судочинства та судової влади на землях сучасної України М. С. Булкат пропонує враховувати таку періодизацію: «додержавний період, період ранніх державних утворень та Київської Русі, період входження українських земель до складу Королівства Польського, Великого Князівства Литовського та Речі Посполитої; період Гетьманщини; входження українських земель до складу Російської імперії; період української національної державності 1917-1920 рр.; радянський період» [2, с. 11].

За особливостями здійснення судочинства В. М. Тертишник виокремлює період Київської русі, період централізованої російської держави та період Російської імперії, радянський період, період розбудови правової держави [8, с. 69-96].

З 1991 року починається період незалежності України. Це наступний етап в історії розвитку кримінального процесуального права, удосконалення кримінального процесуального законодавства, проведення судово-правової реформи з урахуванням міжнародно-правових стандартів та прецедентної практики Європейського суду з прав людини тощо.

На підставі аналізу джерел як висновок зазначимо, що основними критеріями для виокремлення періодів в історії кримінального процесуального права на сучасній території України є формування кримінального процесуального законодавства, становлення кримінального процесу, здійснення судочинства. Кожний з цих критеріїв відображає етапи еволюції системи кримінального правосуддя та процесуальних норм, які були визначними у розвитку правової системи України.

Формування кримінального процесуального законодавства відображає періоди, коли нормативно-правова база, що регулює кримінальний процес, зазнала суттєвих змін або реформ, а також прийняття нових законів, кодексів чи важливих поправок до існуючих нормативних актів, які впливають на процес розгляду кримінальних справ.

Становлення кримінального процесу відображає етапи становлення самого процесу в суспільстві, формування процедур, правил та традицій у веденні кримінального провадження, зміни в підходах доказування, вирішенні спорів та покарання.

Здійснення судочинства відображає етапи розвитку судової системи та її практику у застосування кримінального процесуального законодавства, зміни в організації судових установ, підвищення рівня професіоналізму суддів та інших учасників судового процесу.

Отже, застосування принципу історизму надасть можливість вивчати основні закономірності та чинники, які вплинули на погляди вчених та сприяли формуванню сучасної системи кримінального процесуального права в Україні. Крім того, історичний підхід дозволить встановити взаємозв'язки між різними етапами становлення кримінального процесуального права та ключовими історичними подіями в розвитку українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Бойко І. Й. Історія правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні (IX–XX ст.) : навч. посіб. / Львів. нац. унт ім. І. Франка. Львів, 2014. 904 с.
2. Булкат М. С. Теоретико-правові засади судової влади: сучасний концепт : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / НАН України, Інст держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2019. 40 с.
3. Ілин Л. М., Каленюк О. М., Гаврецька М. Й. Принцип історизму в праві та правових дослідженнях. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права ім. Короля Данила Галицького*. Серія. Право. 2022. № 13(25). С. 54–60. DOI: 10.33098/2078-6670.2022.13.25.54-60
4. Калюжний Р. А., Атаманчук І. В. Розвиток процесуального права України. Київ : «МП Леся», 2015. 188 с.
5. Святоцький О. Д., Бойко І. Й. Витоки, етапи становлення та розвиток української державності. *Право України*. 2020. № 1. С. 17–40.
6. Слинько В. Д. Теоретико-правові засади юридичного процесу : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 40 с.
7. Стельмах С. П. Історизм. *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. А. Смолій (голова) [та ін.] ; НАН України, Інст історії України. Київ, 2005. Т. 3 : Е–Й. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Istoryzm>
8. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Загальна частина : підручник. Київ : Алерта, 2014. 440 с.

Ключові слова: кримінальне процесуальне право України, кримінальний процес, кримінальне провадження, принцип історизму, історико-правовий метод.

Keywords: criminal procedural law of Ukraine, criminal procedure, criminal proceedings, the principle of historicism, historical-legal method.